

SWOT-аналіз української системи технічного регулювання

Віткін Л. М.

*доктор технічних наук,
професор кафедри управлінських технологій,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: Vitkin@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0002-0731-1333*

Для дослідження стану української системи технічного регулювання (інфраструктури якості) варто використати відому методологію SWOT-аналізу (від англійських слів-сила (strength), слабкість (weakness), можливості (opportunities) і загрози (threats), яка дозволяє провести вивчення внутрішнього (сильні і слабкі сторони) і зовнішнього (можливості та загрози) середовища вітчизняної інфраструктури якості. Методологія SWOT-аналізу на основі виявлених сильних і слабких сторін, загроз і можливостей, дозволить сформулювати відповідні плани заходів для «швидкої» і «повної» європейської інтеграції у сфері технічного регулювання.

Методологію SWOT-аналізу можна також застосувати не лише для оцінки цієї сфери в цілому, а й для дослідження окремих напрямків діяльності таких як, стандартизація, оцінка відповідності, акредитація, метрологія, державний ринковий нагляд.

Для аналізу будемо використовувати рекомендації міжнародних та європейських експертів, надані в рамках проектів технічної допомоги та попереднього оцінювання української інфраструктури якості та її складових у період з 2015 по 2022 роки.

Сильні сторони (S)-внутрішні:

1. Багаторічна результативна діяльність щодо розроблення та впровадження горизонтального та вертикального законодавства, наближеного до європейського і створення інфраструктури органів у сфері технічного регулювання; прийняття Урядом Плану заходів, спрямованих на розвиток системи технічного регулювання на період до 2025 року та виконання розділу «Технічні бар'єри в торгівлі» Угоди про Асоціацію.

2. Досвід та належний рівень компетентності частини співробітників, які формують оновлену законодавчу та нормативну базу у сфері технічного регулювання, адаптовану до європейських норм і стандартів і працюють в органах стандартизації, оцінки відповідності, акредитації, метрології, ринкового нагляду та пройшли відповідну підготовку за програмами технічної допомоги ЄС.

3. Сучасне випробувальне та метрологічне обладнання окремих українських органів, поставлене за рахунок європейської технічної допомоги.

4. У сфері стандартизації створено національний орган стандартизації, який не є органом виконавчої влади, який функціонує за міжнародними та європейськими нормами; рівень гармонізації національних стандартів досяг 72,5%.

5. У сфері оцінки відповідності введено в дію 25 з 27 технічних регламентів з Додатку III Угоди про Асоціацію, апроксимованих до європейських аналогів та створено розгалужену мережу акредитованих та призначених органів оцінки відповідності.

6. У сфері акредитації українська система акредитації побудована на міжнародних принципах та правилах та визнана на міжнародному та європейському рівні, зокрема національний орган акредитації є членом IAF, ILAC, EA.

7. У сфері метрології українська система метрології визнана на міжнародному та європейському рівні, зокрема Україна приєдналася до Метричної Конвенції та стала повноправним членом Міжнародної організації законодавчої метрології.

8. У сфері ринкового нагляду створено сучасну законодавчу базу та систему органів державного ринкового нагляду, подібну до європейської системи.

Слабкі сторони (W)-внутрішні:

1. Недостатнє фінансування з боку держави сфери технічного регулювання.

2. Використання застарілого випробувального та метрологічного обладнання і застарілих методів тестування у частині регіональних органів оцінки відповідності та метрології.

3. Недостатній рівень компетентності персоналу, здатного працювати за оновленим законодавством і сучасними стандартами та висока плінність кадрів, пов'язана з війною.

4. Низький рівень співпраці з бізнесом та відповідно недостатнє фінансування бізнесом потреб сфери технічного регулювання.

5. У сфері стандартизації рівень гармонізації національних стандартів з європейськими (39%) недостатній для набуття Україною повноправного членства в ЄС, також потребує активізації участь українських фахівців у європейських організаціях стандартизації та поліпшення застосування інформаційно-комунікаційних технологій в процесах стандартизації.

6. У сфері оцінки відповідності окремі технічні регламенти не актуалізовані до чинних європейських директив з Додатку III Угоди про Асоціацію, а також потребують поліпшення процедури акредитації та нагляду за діяльністю органів оцінки відповідності.

7. У сфері метрології рівень звірень національних еталонів з міжнародними є недостатнім та існує потреба в оптимізації структури наукових метрологічних установ і посиленні зв'язків наукової і прикладної метрології з потребами промисловості, зокрема застосування сучасних інноваційних технологій.

8. У сфері ринкового нагляду потребує зміна законодавства відповідно чинного технічного регламенту ЄС № 2019/1020 та посилення інституційної спроможності органів державного ринкового нагляду, зокрема метрологічного нагляду.

9. Існує потреба у швидкому усуненні окремих недоліків системи технічного регулювання за результатами попереднього оцінювання щодо готовності до підписання Угоди АСАА експертами ЄС.

10. У період воєнного стану тимчасово відмінено окремі процедури оцінки відповідності, метрології та ринкового нагляду, що зменшило обсяги робіт у цих сферах.

Можливості (O)-зовнішні:

1. У червні 2022 року Україна отримала статус країни-кандидата в члени ЄС.

2. Під час попереднього оцінювання української системи технічного регулювання щодо готовності до підписання Угоди АСАА у 2020-2022 роках європейськими експертами було позитивно оцінено стан адаптації горизонтального та вертикального законодавства, системи стандартизації та метрології.

3. Протягом останніх понад двох десятиліть ЄС надавав і продовжить надавати Україні різнобічну технічну допомогу, спрямовану на швидке подолання негативних наслідків війни у сфері технічного регулювання та побудову сучасної інфраструктури

якості, сумісної з європейською.

4. Укладання Угоди АСАА у секторах промисловості відповідно до Додатку III Угоди про Асоціацію за умови прискореного виконання Україною зобов'язань, передбачених Угодою про Асоціацію в частині технічних бар'єрів в торгівлі, а також швидкого відновлення відповідних постраждалих внаслідок війни галузей української економіки за міжнародної та європейської допомоги і нагальної потреби виробників у спрощенні доступу української продукції на європейський ринок.

5. Відносно швидка повна адаптація усього технічного законодавства ЄС зі зводу правил та норм ЄС (*acquis communautaire*) на основі досвіду країн-кандидатів в члени ЄС, які набули членства в ЄС, та за відповідної технічної допомоги з боку Європейського Союзу.

Загрози (Т)-зовнішні:

1. Падіння рівня попиту на проведення робіт з технічного регулювання внаслідок повномасштабної військової агресії РФ, суттєвого погіршення економічної ситуації в країні та через укладання Угоди АСАА з ЄС, тобто переходу до режиму одностороннього визнання Україною сертифікатів, виданих органами ЄС за відсутності або значного падіння експорту української промислової продукції.

2. Вища конкурентоспроможність європейської інфраструктури якості у порівнянні з українською системою технічного регулювання, що зазнала значної шкоди.

3. Обмеженість можливостей України для швидкого відновлення втраченого потенціалу в умовах війни та подальшого післявоєнного розвитку вітчизняної системи технічного регулювання без потужної технічної допомоги з боку ЄС та інших партнерів України.

Висновки та пропозиції: протягом 2014-2022 років після підписання Угоди про асоціацію з ЄС Україна здійснила та продовжує масштабне реформування системи технічного регулювання відповідно до європейських норм та правил. Фактично розділ Угоди щодо технічних бар'єрів в торгівлі та Додаток III до неї стали дороговказом для проведення реформи, основною метою якої стало поступове досягнення відповідності з технічними регламентами та системами стандартизації, оцінки відповідності, акредитації, метрології та ринкового нагляду Європейського Союзу [1]. Менш із тим, потрібно взяти до уваги руйнівні наслідки для української економіки та інфраструктури якості, пов'язані з війною Росії проти України, зокрема за оцінками Мінекономіки України очікується, що падіння ВВП до кінця 2022 року складе не менше 32-33,5% у порівнянні з 2021 роком. За інформацією народного депутата, заступника голови комітету ВРУ з економічного розвитку у 2021 році до початку повномасштабної агресії РФ частка переробної промисловості у ВВП України складала лише 10%, а частка переробної промисловості в експорті-37%. Ця статистика суттєво погіршилася, оскільки фактично частину потужних промислових підприємств сходу та півдня України, що знаходилися в зоні активних бойових дій, знищено або серйозно пошкоджено. Це також стосується підприємств сфери технічного регулювання. При цьому, слід врахувати, що стан сфери технічного регулювання є похідною від стану переробної промисловості, оскільки основне завдання інфраструктури якості-інструментами стандартизації, оцінки відповідності, акредитації, метрології, ринкового нагляду сприяти випуску безпечної конкурентоспроможної промислової продукції та просуванню її на світові ринки. Тобто наразі, запити промисловості на послуги сфери технічного регулювання значно

знизилися. До цього додалася відміна Урядом певних процедур оцінки відповідності, метрології та ринкового нагляду на час воєнного стану для спрощення ведення бізнесу.

Водночас, за оптимістичними прогнозами ряду європейських і вітчизняних посадовців та аналітиків Україні може знадобитися від 3 до 10 років для набуття повноправного членства в ЄС.

Для «швидкої» інтеграції до ринку окремих видів промислової продукції ЄС Україна має прискорено протягом двох-трьох наступних років повністю виконати план заходів стосовно подальшого розвитку системи технічного регулювання, передбачений відповідним розпорядженням Уряду [2], за умови потужної технічної і фінансової підтримки з боку ЄС та інших країн-партнерів щодо відновлення вітчизняного виробництва та експортного потенціалу, а також інфраструктури якості, які зазнали суттєвої шкоди внаслідок повномасштабної агресії РФ.

Для «повної» економічної інтеграції до ринку ЄС Україна має протягом наступних 6-7 років затвердити та реалізувати національну програму щодо прийняття та запровадження усього зводу правил та норм ЄС (*acquis Communautaire*), зокрема і у сфері технічного регулювання, з урахуванням поточної ситуації в країні, пов'язаної з війною, масштабами спаду в економіці, руйнацією виробничої та цивільної інфраструктури, браком кваліфікованих кадрів та фінансів, а також обсягів надання міжнародної та європейської допомоги Україні на відновлення та розвиток.

Список використаних джерел

- 1. Віткін Л. М. На шляху досягнення відповідності української системи технічного регулювання з європейською / V Міжнародна науково-практична конференція «Мехатронні системи: інновації та інжиніринг-«MSIE-2021». Тези доповідей».- КНУТД, м. Київ, 04.11.2021.-С. 15-18.*
- 2. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо розвитку системи технічного регулювання на період до 2025 року» від 22.09.2021 року № 1145-р*